

Profielschets Voorzitter Eerste Kamer der Staten-Generaal

BRIEF VAN HET LID JURGENS

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Amsterdam, 10 juni 2003

«Staatkundigen en zedevormers leraren door Faëton's fabel, dat de heerschappij van hoge staten alleen aan wijzen en voorzichtigen en niet aan wulpen en onbeslepe harsens te betrouwen staat: naardien aan het wel en kwalijk regeren het heil en onheil des volks hangt»

Joost van den Vondel, uit de inleiding bij zijn treurspel «Faëton of Reukeloze Stoutheid»

Waarde medeleden van de Eerste Kamer,

Graag stel ik mij verkiesbaar voor het ambt van voorzitter van de Eerste Kamer, de senaat.

Dit is mogelijk geworden omdat de senaat heeft besloten om dit ambt niet meer te verdelen op grond van afspraken tussen de grote fracties. Door dit tot nu toe gevolgde systeem was er – wat er verder ook voor te zeggen viel – telkens geen ruimte voor een werkelijke keuze door de leden. Kandidaten die zichzelf in dit nieuwe kader beschikbaar stellen willen vooral op hun persoonlijke verdiensten worden beoordeeld. Zij willen er geen aanspraak op maken omdat zij tot een bepaalde fractie behoren. Daarom is het van belang dat ik mijn kandidaatstelling motiveer. Omdat bijna de helft van de leden van de vandaag aangetreden senaat nieuw is doe ik dat iets uitvoeriger.

Ik stel mij kandidaat uit verknochtheid aan onze Kamer en aan het parlementaire stelsel.

In dat stelsel is het hoogste politieke staatsambt het lidmaatschap van de Staten-Generaal. De leden daarvan bepalen immers of ministers voldoende vertrouwen bezitten om hun functie te kunnen uitoefenen, en niet omgekeerd. Dat betekent dat leden van de Staten-Generaal voortdurend waakzaam moeten zijn bij het controleren van de macht, en wel namens de burgers die hen hebben afgevaardigd. Het uitoefenen van die functie van waakzaamheid heeft mij geïnspireerd gedurende zeven jaren

in de Tweede Kamer (1972–1975 en 1990–1994) en tijdens de afgelopen acht jaren in dit huis.

Bij de voorbereiding van de Grondwetsherziening 1983 heb ik mij, in 1973 in de Tweede Kamer, kritisch opgesteld over het voortbestaan van de senaat, omdat deze te weinig kans kreeg, of gelegenheid nam, om zijn controlerende functie waar te maken. Sindsdien heb ik mij, wijzer geworden, ingezet om de functie van de senaat – binnen de politieke traditie die het primaat bij de Tweede Kamer legt – meer inhoud te geven. Onze hoofdtaak is en blijft het toezicht op de kwaliteit van wetsvoorstellen die aan ons worden voorgelegd, daarbij niet alleen toetsend aan consistentie, uitvoerbaarheid en de mogelijkheid om te handhaven – maar ook aan verdrag, Grondwet en rechtsstaat.

Waaruit zou dat meer inhoudelijke dan kunnen bestaan? Ik denk bijvoorbeeld aan:

naast het recht om te aanvaarden of te verwerpen, het recht om een wetsvoorstel met commentaar terug te zenden naar de Tweede Kamer; het op ons nemen om steekproefsgewijs te evalueren hoe bestaande wetten in de praktijk werken; het zo nu en dan uitoefenen van ons recht van enquête of het doen van ander beleidsonderzoek; het toezicht op de toenemende machtsuitoefening door de Europese Unie. Dat laatste bestaat nu met name bij het beleid van binnenlandse zaken en justitie (JBZ), maar zou ook in andere beleidssectoren steekproefsgewijs actiever kunnen worden.

Het komt mij voor dat wij de afzonderlijke leden de ruimte moeten geven om actief te participeren in een discussie over een enigszins aangepaste werkwijze.

Zou U mij tot voorzitter kiezen, ik zou proberen – voorzichtig maar vasthoudend – samen met de leden te werken aan een passende, vernieuwde en herkenbare plek van de senaat in ons staatsbestel. Het debat daarover is in januari 2002 immers blijven steken, omdat de Tweede Kamer zich terzake nog niet wilde uitspreken.

Ik breng voor dit ambt mee een lange politieke en parlementaire ervaring, tien jaar als voorzitter van de gezamenlijkheid in de omroep (NOS, 1975–1985), vier jaar opleiding als tweede ondervoorzitter onder twee voorzitters (Korthals Altes en Braks), gedegen kennis van de staatsrechtbeoefening en van de parlementaire geschiedenis, een ruime Europese ervaring, zowel in de Raad van Europa (1991–2003, o.m. als ondervoorzitter van de Parlementaire Assemblee) als inzake de Europese Unie, en acht jaar toegewijd lidmaatschap van de senaat.

Zo geeft de Assemblee van de Raad van Europa, een unieke vergadering van delegaties uit 45 Europese parlementen, grote mogelijkheden voor parlementaire diplomatie. Ik heb daar actief gebruik van gemaakt om druk op regeringen uit te oefenen om de bepalingen van het Europees Verdrag voor de Mensenrechten (1950) na te komen, in het bijzonder in Centraal- en Oost-Europa en ten behoeve van onder meer dienstplichtigen, politieke gevangenen en minderheden.

Samen met de leden zou ik naar wegen willen zoeken om van onze kant het afleggen van verantwoording aan de burgers beter mogelijk te maken dan nu het geval is. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren via fractierubrieken op onze senaats-‘website’ en de mogelijkheid om daarop te reageren; door meer te doen aan het aanzien en de bekendheid van de senaat; door met de leden van provinciale staten – die ons immers verkiezen – meer direct contact te hebben; door beter te toetsen of aan ons door de regering – telkens tijdens de behandeling van wetsvoorstellen – gedane toezeggingen wel worden nagekomen; en door in beleids-

debatten ook aangekondigde wetgeving te bespreken. Dit komt de kwaliteit van de wetgeving ten goede.

Het is duidelijk dat zulke ambities bescheiden moeten zijn. Immers de leden van de senaat oefenen hun functie in deeltijd uit. Maar ook bescheiden ambities kunnen leiden tot een vorm van werken die bevredigender is dan de huidige. Nu kan immers ook ernstige kritiek in de senaat op de kwaliteit van wetgeving zelden leiden tot wezenlijke correcties daarop. Dat komt omdat wij die kritiek pas kunnen uiten in de allerlaatste ronde.

Wat betreft het feitelijk functioneren als voorzitter staat bij mij voorop het bevorderen van het belang van de senaat als geheel. Onze vergaderingen wil ik soepel naar de geest, maar ferm naar de regels, bovenpartijdig leiden. Hierbij zou ik het gebruik van humor, poëzie en andere vormen van relativering niet willen uitsluiten. Ik wil, in overleg met de nieuwe griffier en zijn medewerkers in het ambtelijk apparaat, aansturen op een vernieuwde organisatie van de senaat die de ondersteuning van de leden, juist ook de inhoudelijke, als hoofdzaak behoudt maar ook verder uitbouwt. De instelling van EBK (Europees Bureau Eerste Kamer), waaraan ik als ondervoorzitter actief heb meegewerkt, is voor mij een voorbeeld.

Ik wil tenslotte de senaat fier en zelfbewust uitdragen als een bescheiden maar wezenlijk onderdeel van ons politieke systeem, daarbij een goede relatie onderhoudend met de collega's aan de Overzijde.

Dat klinkt allemaal misschien wat stoutmoedig. Het kan ook alleen als er draagvlak voor bestaat onder de leden. Maar de verknochtheid aan ons huis, waarmee ik deze brief opende, verplicht er mijns inziens toe om onze taak gewetensvol te verrichten en om de werkwijze van dat huis telkens bij de tijd te brengen.

Met collegiale groet,

Erik Jurgens